

CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA

OKRĘGOWE KOMISJE EGZAMINACYJNE

INFORMATOR
O EGZAMINIE MATURALNYM
Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO
JAKO JĘZYKA MNIJSZOŚCI ETNICZNEJ
OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

INFORMATOR
O EGZAMINIE MATURALNYM
Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO
JAKO JĘZYKA MNIEJSZOŚCI ETNICZNEJ
OD ROKU SZKOLNEGO 2014/2015

opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną
we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi
w Gdańsku, Jaworznie, Krakowie, Łodzi,
Łomży, Poznaniu, Warszawie i we Wrocławiu

Centralna Komisja Egzaminacyjna
Warszawa 2013

Centralna Komisja Egzaminacyjna
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
ckesekr@cke.edu.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku
ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie
ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie
os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 01
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
ul. Nowa 2, 18-400 Łomża
tel. 86 216 44 95
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi
ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
komisja@komisja.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu
ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie
ul. Grzybowska 77, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu
ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

Spis treści

Wstęp	7
1. Język łemkowski na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015	9
1.1. Zakres wymagań sprawdzanych na egzaminie maturalnym.....	9
1.2. Ogólna charakterystyka egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego	9
1.3. Część ustna egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego	10
<i>Charakterystyka egzaminu ustnego</i>	10
<i>Przebieg egzaminu</i>	11
<i>Ocenianie – egzamin ustny</i>	11
1.4. Część pisemna egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego na poziomie rozszerzonym	15
<i>Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie rozszerzonym</i>	15
<i>Ocenianie – egzamin pisemny na poziomie rozszerzonym</i>	16
1.5. Lista lektur	24
2.1. Przykładowe zadania z języka łemkowskiego z rozwiązaniami. Część ustna	25
2.2. Przykładowe zadania z języka łemkowskiego z rozwiązaniami. Część pisemna na poziomie rozszerzonym	33
Opinia Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2015 roku	45

Wstęp

Informator o egzaminie maturalnym z języka łemkowskiego od roku szkolnego 2014/2015 jest podzielony na dwie części.

CZĘŚĆ PIERWSZA zawiera ogólne informacje dotyczące formuły egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego, zakres sprawdzanych umiejętności, charakterystykę zadań egzaminacyjnych oraz skale oceniania wypowiedzi ustnych i pisemnych.

CZĘŚĆ DRUGA zawiera przykładowe zadania egzaminacyjne (wraz z rozwiązaniami oraz – w wypadku wypracowań – oceną wypowiedzi), w tym:

- przykładowe zadania na egzamin ustny – bez określania poziomu,
- przykładowe zadania do części pisemnej – poziom rozszerzony.

Do każdego zadania w części pisemnej dodano listę najważniejszych wymagań ogólnych i szczegółowych z podstawy programowej kształcenia ogólnego, do których to zadanie się odnosi. Wymieniono tylko wymagania, które są oceniane w wykonaniu danego zadania, pominięto inne, niekluczowe, choć równie istotne.

Przykłady zadań zamieszczonych w *Informatorze* nie ilustrują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszach egzaminacyjnych. Nie ilustrują również wszystkich, zamieszczonych w podstawie programowej, wymagań z zakresu języka łemkowskiego. Dlatego *Informator* nie może być jedyną wskazówką do planowania procesu kształcenia w zakresie języka łemkowskiego w szkole ponadgimnazjalnej. Tylko konsekwentna realizacja wszystkich wymagań z podstawy programowej na kolejnych etapach nauczania może zapewnić wszechstronne wykształcenie uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zakresie języka łemkowskiego.

Przed przystąpieniem do dalszej lektury *Informatora* warto zapoznać się z ogólnymi zasadami obowiązującymi na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015. Są one określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz sposobu przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, z późn. zm.), w tym w szczególności w rozporządzeniu z 25 kwietnia 2013 r. zmieniającym powyższe rozporządzenie (Dz.U. z 2013 r., poz. 520), oraz – w skróconej formie – w części ogólnej *Informatora o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015*, dostępnej na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (www.cke.edu.pl). Na tej stronie zamieszczone są także – w sierpniu każdego roku – procedury organizowania i przeprowadzania egzaminu maturalnego w kolejnym roku szkolnym.

1. Język łemkowski na egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015

1.1. ZAKRES WYMAGAŃ SPRAWDZANYCH NA EGZAMINIE MATURALNYM

Język łemkowski jako przedmiot egzaminacyjny występuje na egzaminie maturalnym jako przedmiot dodatkowy. Zdający może przystąpić do egzaminu w części pisemnej albo w części pisemnej i ustnej. Część pisemna przeprowadzana jest wyłącznie na poziomie rozszerzonym, a dla części ustnej nie określa się poziomu egzaminu. Zasady przystępowania do egzaminu z języka łemkowskiego reguluje rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 kwietnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 520).

Egzamin maturalny z języka łemkowskiego sprawdza, w jakim stopniu zdający spełnia wymagania ogólne i szczegółowe określone w podstawie programowej z przedmiotu język etniczny – język łemkowski dla IV etapu kształcenia. Poszczególne zadania zestawu egzaminacyjnego mogą też odnosić się do wymagań przypisanych do etapów wcześniejszych.

Podstawa programowa dzieli wymagania na ogólne i szczegółowe. Wymagania ogólne (zrozumienie własnego dziedzictwa narodowego lub etnicznego, odbiór wypowiedzi i zawartych w nich informacji, tworzenie wypowiedzi, analiza i interpretacja tekstów kultury), jako syntetyczne ujęcie nadrzędnych celów kształcenia, informują, jak rozumieć podporządkowane im wymagania szczegółowe, które odwołują się do konkretnych umiejętności oraz ściśle określonych wiadomości. Spełnianie wymagań szczegółowych powinno służyć osiągnięciu celów ogólnych.

1.2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO

Ogólna charakterystyka poszczególnych części egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego przedstawiona jest w TABELI 1.

TABELA 1. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH CZĘŚCI EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO

Część ustna – bez określania poziomu egzaminu	Odniesienie do postawy programowej	<i>IV etap edukacyjny</i> <ul style="list-style-type: none"> • wymagania ogólne: I • wymagania szczegółowe: 1.1.–1.6. • wymagania ogólne: II • wymagania szczegółowe: 2.4.–2.12., 2.14. • wymagania ogólne: III • wymagania szczegółowe: 3.1.–3.9. • wymagania ogólne: IV • wymagania szczegółowe: 4.1.– 4.15.
	Czas trwania	30 minut
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy
	Elementy egzaminu	1. Wypowiedź monologowa zdającego 2. Rozmowa z zespołem egzaminacyjnym
	Oceniający	Przedmiotowy zespół egzaminacyjny

Część pisemna – poziom rozszerzony	Odniesienie do postawy programowej	<i>IV etap edukacyjny</i> <ul style="list-style-type: none"> • wymagania ogólne: I (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 1.1.–1.6. (poziom podstawowy); 1.1.–1.2. (poziom rozszerzony) • wymagania ogólne: II (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 2.5.–2.10, 2.14. (poziom podstawowy); 2.1.– 2.4. (poziom rozszerzony) • wymagania ogólne: III (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 3.1–3.6, 3.8.–3.9. (poziom podstawowy); 3.1.–3.2. (poziom rozszerzony) • wymagania ogólne: IV (poziom podstawowy i rozszerzony) • wymagania szczegółowe: 4.1.–4.15. (poziom podstawowy); 4.1.– 4.8. (poziom rozszerzony)
	Czas trwania	180 minut
	Charakter egzaminu	Przedmiot dodatkowy
	Elementy egzaminu	Wypracowanie
	Oceniający	Egzaminatorzy okręgowych komisji egzaminacyjnych

1.3. CZĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO

Egzamin maturalny z języka łemkowskiego w części ustnej sprawdza umiejętność tworzenia wypowiedzi na określony temat, zgodnej z zasadami poprawności językowej, logiki i retoryki. Inspiracją do wypowiedzi jest tekst kultury.

Charakterystyka egzaminu ustnego

Egzamin trwa około 30 minut i składa się z trzech części: przygotowania, wypowiedzi monologowej zdającego dotyczącej wylosowanego polecenia i związanej z tą wypowiedzią rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym dotyczącej tej wypowiedzi.

Wypowiedź monologowa zdającego

Zdający losuje zadanie egzaminacyjne zawierające tekst kultury (literacki lub ikoniczny, lub popularnonaukowy z zakresu wiedzy o języku, literaturze, kulturze) oraz odnoszące się do niego polecenie i ma nie więcej niż 15 minut na przygotowanie wypowiedzi. Następnie przez około 10 minut wygłasza wypowiedź monologową na zadany w poleceniu temat. Tekst kultury powinien zainspirować zdającego, którego zadaniem jest rozwinięcie i poszerzenie zasygnalizowanych w poleceniu wątków – także poprzez odwołanie się do innych, dowolnie wybranych tekstów.

Rozmowa zdającego z zespołem egzaminacyjnym

Rozmowa musi dotyczyć wygłoszonej przez zdającego wypowiedzi monologowej. Członkowie zespołu egzaminacyjnego nie mogą odwoływać się do faktów lub lektur nieprzywołanych w tej wypowiedzi. W trakcie rozmowy, która trwa około 5 minut, członkowie zespołu mogą prosić o dodatkowe wyjaśnienia, zachęcać do pogłębienia wybranych aspektów wypowiedzi itp.

Cechy zadania egzaminacyjnego

– Zadanie składa się z polecenia i tekstu (w zadaniach stosowane są trzy typy tekstów: teksty o języku, literaturze, kulturze, teksty literackie, teksty ikoniczne).

- Zadanie daje możliwość weryfikacji sfunkcjonalizowanej (nie odtwórczej) wiedzy zdającego oraz jego umiejętności analityczno-interpretacyjnych (w odniesieniu do tekstu źródłowego wskazanego w zadaniu i związanych z nim problemowo przywołań różnych kontekstów). Wiedza językowa i teoretycznoliteracka pełni tu rolę czynnika wspomagającego lekturę tekstów kultury.
- Zadanie umożliwia zdającemu zaprezentowanie poziomu dojrzałości intelektualnej, orientacji w problemach kultury, literatury i języka, a także wykazanie się sprawnością językowo-komunikacyjną oraz rozumieniem tekstu stanowiącego inspirację do wypowiedzi.
- Zadanie odwołuje się do umiejętności (i wiadomości) wskazanych w podstawie programowej dla IV etapu edukacji w zakresie języka łemkowskiego (oraz etapów niższych).
- W zadaniu została wyraźnie określona sytuacja komunikacyjna – za pomocą czasowników operacyjnych, które dają uczniowi wskazówkę, jaką formę ma wybrać dla wypowiedzi.
- Wykonanie zadania egzaminacyjnego wymaga:
 - ✓ rozpoznania zadanej w poleceniu intencji i przygotowania wypowiedzi zgodnie z tą intencją,
 - ✓ odczytania (interpretacji) dołączonego tekstu kultury pod kątem wskazanego w poleceniu problemu,
 - ✓ odwołania się do innych tekstów kultury (dowolnych) i problemów, które łączą się z tematem wypowiedzi,
 - ✓ opracowania wypowiedzi pod względem kompozycyjnym i językowo-stylistycznym,
 - ✓ wygłoszenia wypowiedzi zgodnie z zasadami kultury żywego słowa,
 - ✓ udziału w rozmowie dotyczącej wygłoszonej wypowiedzi monologowej.

Przebieg egzaminu

Przebieg egzaminu przedstawiono w TABELI 2.

TABELA 2. PRZEBIEG EGZAMINU USTNEGO

	Przebieg egzaminu	Czas trwania
Czynności organizacyjne	Zdający losuje zadanie egzaminacyjne.	–
Przygotowanie wypowiedzi monologowej	Zdający przygotowuje się do wygłoszenia wypowiedzi na wylosowany temat (może w tym czasie przygotować ramowy plan wypowiedzi., konspekt, notatki pomocnicze).	nie więcej niż 15 minut
Wypowiedź monologowa	Zdający wygłasza wypowiedź monologową.	około 10 minut
Rozmowa	Zdający uczestniczy w rozmowie z zespołem przedmiotowym (dotyczącej wygłoszonej wypowiedzi monologowej).	około 5 minut

Przykładowe zadania na egzamin ustny przedstawiono w *Informatorze* na stronach 25–32.

Ocenianie – egzamin ustny

Monologowa wypowiedź egzaminacyjna oraz udział zdającego w rozmowie oceniane są pod względem merytorycznym (treść), formalnym (organizacja), językowym i stylowym. Oceny dokonują członkowie zespołu przedmiotowego, przyznając punkty zgodnie ze skalą oceniania egzaminu ustnego.

Łącznie za część ustną egzaminu maturalnego zdający może otrzymać do 40 punktów.

Waga poszczególnych aspektów ocenianych w trakcie tej części egzaminu jest następująca:

- meritum wypowiedzi monologowej: 40% (16 pkt)
- organizacja wypowiedzi monologowej: 20% (8 pkt)
- język i styl wypowiedzi monologowej i dialogowej: 20% (8 pkt)
- meritum wypowiedzi dialogowej i przestrzeganie zasad uczestniczenia w rozmowie: 20% (8 pkt)

Kryteria oceny meritum wypowiedzi monologowej*

Realizacja wypowiedzi	Zgodność wypowiedzi z poleceniem	Stopień realizacji polecenia	Jakość realizacji polecenia	Poprawność rzeczowa i terminologiczna	Punkcja
Wypowiedź spełnia warunki wypowiedzi egzaminacyjnej	Wypowiedź w całości zgodna z poleceniem	Realizacja wszystkich elementów polecenia	Realizacja pogłębiona (co najmniej jeden element powinien być pogłębiony)	Wypowiedź bezbłędna	16
				Wypowiedź z błędami	15
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja powierzchnowa	Wypowiedź bezbłędna	14
				Wypowiedź z błędami	13
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja pogłębiona	Wypowiedź bezbłędna	12
				Wypowiedź z błędami	11
	Wypowiedź częściowo zgodna z poleceniem	Realizacja wszystkich elementów polecenia	Realizacja powierzchnowa	Wypowiedź bezbłędna	10
				Wypowiedź z błędami	9
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja pogłębiona	Wypowiedź bezbłędna	8
				Wypowiedź z błędami	7
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja powierzchnowa	Wypowiedź bezbłędna	6
				Wypowiedź z błędami	5
		Realizacja niektórych elementów polecenia	Realizacja pogłębiona	Wypowiedź bezbłędna	4
				Wypowiedź z błędami	3
	Realizacja powierzchnowa	Wypowiedź bezbłędna	2		
		Wypowiedź z błędami	1		
Wypowiedź nie jest wypowiedzią egzaminacyjną LUB jest niezgodna z poleceniem					0

*Jeśli zdający nie otrzyma punktów za wartość merytoryczną wypowiedzi monologowej, nie otrzymuje punktów za organizację wypowiedzi monologowej oraz za styl i język.

Wypowiedź egzaminacyjna powinna spełniać dwa warunki:

- być dłuższym monologiem na temat określony w poleceniu;
- stanowić formalną oraz znaczeniową całość.

Wypowiedź, która nie spełnia obu warunków, nie może być uznana za wypowiedź egzaminacyjną. W takim wypadku zdający otrzymuje 0 punktów.

Wypowiedź zgodna z poleceniem to wypowiedź, której myśl przewodnia nawiązuje do polecenia, a wszystkie elementy treści się z nią wiążą. Myśl przewodnią może sformułować sam zdający (w postaci tezy, hipotezy, pytania) lub może ją zrekonstruować komisja na podstawie całej wypowiedzi.

Wypowiedź częściowo zgodna z poleceniem to wypowiedź, której myśl przewodnia nawiązuje do polecenia, ale nie wszystkie elementy treści się z nią wiążą.

Stopień realizacji polecenia ocenia się na podstawie tego, czy zdający w swojej wypowiedzi odniósł się do wszystkich elementów wskazanych w poleceniu, czy tylko do niektórych (np. nie odniósł się do podanego w zadaniu tekstu lub nie przywołał innego tekstu, lub nie uzasadnił własnego zdania, jeśli wymagało tego polecenie).

Jakość realizacji polecenia ocenia się na podstawie wnikliwości, z jaką zdający omawia kolejne elementy polecenia. **Realizacja pogłębiona** to realizacja, w której zdający wnikliwie omówił co najmniej jeden z elementów polecenia. **Realizacja powierzchniowa** to realizacja, w której omówienia wszystkich z uwzględnionych w wypowiedzi elementów polecenia mają charakter ogólnikowy (pobieżny).

Jeżeli zdający popełni błąd świadczący o nieznanomości: (1) tekstu kultury, do którego się odwołuje, oraz (2) kontekstu interpretacyjnego, który przywołuje, wypowiedź uznaje się za częściowo niezgodną z poleceniem.

Pomyłki (np. w nazwach własnych, datach, terminach) niewpływające na wartość merytoryczną wypowiedzi uważa się za usterki, a nie błędy.

Kryteria oceny organizacji wypowiedzi monologicznej*

Retoryczna organizacja wypowiedzi na poziomie całościowym	Spójność wypowiedzi na poziomie lokalnym	Punktacja
Wypowiedź jako całość zorganizowana	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	8
	Znaczne zaburzenia spójności	6
Zaburzenia w całościowej organizacji wypowiedzi	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4
	Znaczne zaburzenia spójności	2
Wypowiedź niezorganizowana	Wypowiedzenia w większości nieuporządkowane	0

**Organizację wypowiedzi monologicznej ocenia się na poziomie całościowym i lokalnym.*

W wypowiedzi zorganizowanej jako całość podział na części (segmenty) i ich uporządkowanie wynikają z realizowanych w tej wypowiedzi funkcji retorycznych, np. w wypowiedzi argumentacyjnej oczekuje się wyodrębnienia tezy, argumentów i konkluzji.

- W wypowiedzi z zaburzeniami w organizacji na poziomie całościowym brakuje jakiegoś segmentu lub występuje nadmiar segmentów, lub objętość segmentów jest nieproporcjonalna do ich roli w wypowiedzi.
- **Wypowiedź jest niezorganizowana**, jeśli jest zbiorem segmentów niepowiązanych ze sobą w całość. Odejście od zasady trójdzielnej organizacji nie jest błędem, jeśli wypowiedź jako całość jest funkcjonalnie zorganizowana.

Spójność wypowiedzi na poziomie lokalnym ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi zdaniami znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie. Znaczone zaburzenia spójności wypowiedzi to np. fragmenty zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń). Powiązania mogą (choć nie muszą) być wyrażone środkami retorycznymi lub metatekstowymi (np. *Moim zdaniem...*, *Zacznę od...*, *Przejdę teraz do...*, *To jednak nie wyczerpuje zagadnienia...*, *Podsumowując te rozważania, chciałabym...*).

Kryteria oceny meritum wypowiedzi dialogowej i przestrzegania zasad uczestniczenia w rozmowie

Adekwatność wypowiedzi	Stopień rozwinięcia wypowiedzi	Przestrzeganie zasad uczestniczenia w rozmowie	Punktacja
Wypowiedzi w pełni adekwatne	Wypowiedzi odpowiednio rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	8
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	7
	Wypowiedzi niewystarczająco lub nadmiernie rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	6
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	5
Wypowiedzi częściowo adekwatne	Wypowiedzi odpowiednio rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	4
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	3
	Wypowiedzi niewystarczająco lub nadmiernie rozwinięte	Zachowane wszystkie zasady uczestniczenia w rozmowie	2
		Naruszona któraś z zasad uczestniczenia w rozmowie	1
Wypowiedzi nieadekwatne			0

Wypowiedzi w pełni adekwatne to wypowiedzi skoncentrowane na zagadnieniu sformułowanym przez członka zespołu przedmiotowego.

Wypowiedzi częściowo adekwatne mogą we fragmentach odbiegać od zagadnienia sformułowanego przez członka zespołu przedmiotowego, np. pojawiają się dygresje. Jeżeli przy większej liczbie zagadnień co najmniej jedna wypowiedź zdającego jest adekwatna, wówczas całą rozmowę uznaje się za częściowo adekwatną.

Wypowiedzi nieadekwatne to wypowiedzi nie na temat.

Wypowiedzi odpowiednio rozwinięte to wypowiedzi, które wyczerpują aspekt merytoryczny pytania lub są bardzo bliskie tego poziomowi. **Wypowiedzi niewystarczająco rozwinięte** to wypowiedzi powierzchowne, pomijające istotne aspekty merytoryczne zagadnienia, niewgłębiające się w zagadnienie lub odnoszące się do aspektów drugorzędnych. **Wypowiedzi nadmiernie rozwinięte** to wypowiedzi niepotrzebnie wykraczające poza aspekt merytoryczny pytania (np. gdy zdający w sposób niefunkcjonalny przywołuje treści niezwiązane z pytaniem lub wielokrotnie powtarza tę samą myśl, lub w sposób niefunkcjonalny powtarza fragmenty wypowiedzi monologicznej).

Przestrzeżenie zasad uczestniczenia w rozmowie ocenia się ze względu na to, czy zdający podczas rozmowy z zespołem przedmiotowym przestrzega zasad uczestniczenia w rozmowie, w tym zasady uprzejmości i grzeczności językowej.

Kryteria oceny stylu i języka wypowiedzi monologicznej i dialogowej – łącznie

Stosowność stylu	Poprawność gramatyczna i leksykalna	Poprawność wymowy i prozodia	Ocena
Styl stosowny (dopuszczalne drobne usterki)	Brak rażących błędów i licznych błędów	Zadowolająca	8
		Niezadowolająca	7
	Błąd rażący lub liczne błędy	Zadowolająca	6
		Niezadowolająca	5
Styl częściowo stosowny	Brak rażących błędów i licznych błędów	Zadowolająca	4
		Niezadowolająca	3
	Błąd rażący lub liczne błędy	Zadowolająca	2
		Niezadowolająca	1
Styl niestosowny			0

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest adekwatny do sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany mówionej). Dopuszczalne są drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności. **Styl częściowo stosowny** dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje charakterystyczne dla stylu potocznego, nieoficjalnego. **Styl jest niestosowny**, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy.

Nie należy oczekiwać, że zdający będą używać struktur typowych dla języka pisanego. Język mówiony kieruje się swoimi prawami i takie jego cechy, jak: niekompletne wypowiedzi, elipsy (opuszczenia elementów wypowiedzi oczywistych ze względu na kontekst/sytuację wypowiedzi), zawahania, powtórzenia językowe itp. nie mogą wpływać na ocenę.

Poprawność gramatyczną i leksykalną ustala się na podstawie wagi i liczby błędów składniowych, fleksyjnych, leksykalnych i frazeologicznych.

Poprawność wymowy uznaje się za **niezadowolającą**, gdy wymowa jest niewyraźna w stopniu utrudniającym zrozumienie wypowiedzi oraz gdy występują rażące błędy fonetyczne (w tym w akcentowaniu). Nie bierze się pod uwagę wad wymowy (np. seplenienia lub jąkania się), a także usterek spowodowanych emocjami.

1.4. CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA ŁEMKOWSKIEGO NA POZIOMIE ROZSZERZONYM

Egzamin maturalny z języka łemkowskiego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym sprawdza umiejętność pisania własnego tekstu w związku z tekstem należącym do publicystyki krytycznej, z artykułem krytycznoliterackim, historycznoliterackim lub artykułem podejmującym ważne problemy związane z kulturą, językiem ojczystym, zamieszczonym w arkuszu lub dwoma tekstami literackimi zamieszczonymi w arkuszu.

Charakterystyka egzaminu pisemnego na poziomie rozszerzonym

Podczas egzaminu zdający otrzymuje jeden arkusz egzaminacyjny, zawierający 2 tematy wypracowań do wyboru – w tym jeden wymagający napisania wypowiedzi argumentacyjnej, drugi – interpretacji porównawczej dwóch tekstów literackich. Zdający realizuje jeden temat.

Na napisanie wypracowania zdający ma 180 minut.

Wypowiedź argumentacyjna

Zadanie składa się z polecenia i tekstu dotyczącego historii lub/i teorii literatury, języka, kultury. Wypowiedź argumentacyjna na poziomie rozszerzonym jest formą wypowiedzi pisemnej, w której od zdającego wymaga się:

- zrozumienia załączonego do polecenia tekstu,
- określenia głównego problemu przedstawionego w tekście,
- rozważenia i oceny rozwiązania problemu, które przedstawił autor tekstu,
- odwołania się do załączonego tekstu oraz do innych, wybranych przez zdającego tekstów kultury,
- przygotowania wypowiedzi pisemnej (np. w formie rozprawki lub szkicu), którą powinien cechować widoczny zamysł kompozycyjny wyrażający się w funkcjonalnej segmentacji i uporządkowaniu tekstu ze względu na wybrany przez zdającego gatunek wypowiedzi. Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 300 słów.

Zadanie na poziomie rozszerzonym służy sprawdzeniu, czy zdający potrafi twórczo wykorzystać wypowiedzi takie, jak np. recenzja, szkic, artykuł, esej. Zdający korzysta przy tym nie tylko z dołączonego tekstu, ale odwołuje się do różnorodnych kontekstów kulturowych. Na tej podstawie sprawdza się, czy zdający spełnia wymienione wcześniej wymagania z poziomu podstawowego, jak również wymagania przypisane w podstawie programowej dla poziomu rozszerzonego.

Interpretacja porównawcza utworów literackich

Zadanie składa się z polecenia i dwóch tekstów literackich (epickich, lirycznych) lub ich fragmentów.

Interpretacja porównawcza utworów literackich polega na przedstawieniu propozycji odczytania dwóch utworów należących do jednego rodzaju literackiego (odpowiednio: lirycznych, epickich), czyli zaprezentowaniu zrozumianych przez zdającego sensów zawartych w tych tekstach, a następnie ustaleniu podobieństw i/lub różnic między nimi i przedstawieniu wniosków wynikających z zestawienia tych podobieństw/różnic. Zadaniem zdającego jest uzasadnienie postawionej tezy/hipotezy interpretacyjnej dotyczącej obu porównywanych utworów przez wskazanie rzeczowych argumentów pozwalających na jej uprawomocnienie.

Część argumentacyjna powinna zawierać ustalenia analityczne dotyczące na przykład:

- elementów sytuacji komunikacyjnych dostrzeżonych w utworach,
- kompozycji tekstów oraz ich funkcji,
- cech stylu wypowiedzi i użytych w nich środków językowych (zwłaszcza o charakterze artystycznym) oraz ich funkcji,
- dosłownych i niedosłownych znaczeń poszczególnych elementów utworów (w tym ich tytułów), zwłaszcza metaforycznych, alegorycznych i symbolicznych – w wypadku porównywania utworów lirycznych,
- przynależności gatunkowej tekstów,
- kreacji świata przedstawionego (w tym funkcji motywów literackich w przeczytanych tekstach),
- odwołań do kontekstów, ze szczególnym uwzględnieniem innych tekstów kultury.

Praca interpretacyjna winna zawierać wyprowadzone z tych ustaleń wnioski służące osiągnięciu głównego celu pracy, czyli zaprezentowaniu podobieństw/różnic w całościowych sensach utworów.

Zdający może zbudować wypowiedź w rozmaity sposób: w porządku linearnym prowadzącym od poszczególnych ustaleń analitycznych do wniosków natury ogólnej; w porządku linearnym prowadzącym od postawienia tezy/hipotezy, poprzez prezentację argumentów w postaci ustaleń szczegółowych po sformułowanie wniosku; w porządku nielinearnym – zgodnie z pojawiającymi się skojarzeniami, rozszerzającymi krąg ustaleń lub zawężającymi i pogłębiającymi je.

Interpretacja porównawcza dwóch tekstów literackich winna przybrać formę wypowiedzi argumentacyjnej. Ma ona służyć sprawdzeniu umiejętności zdającego z zakresu tworzenia wypowiedzi pisemnej zgodnie z podstawowymi regułami jej organizacji, zachowującej zasady spójności znaczeniowej i logicznej, posiadającej czytelną kompozycję, a także spójnej, stosownej i funkcjonalnej pod względem stylistycznym. Wypracowanie nie może liczyć mniej niż 300 słów.

Zdający, realizując tę formę wypowiedzi, ma wykazać się umiejętnościami opisanymi w podstawie programowej na poziomie wymagań szczegółowych w zakresie analizy i interpretacji tekstów kultury.

Przykładowe zadania na egzamin pisemny na poziomie rozszerzonym przedstawiono w *Informatorze* na stronach 33–43.

Ocenianie – egzamin pisemny na poziomie rozszerzonym

Oceny wypracowań dokonują egzaminatorzy okręgowej komisji egzaminacyjnej, przyznając punkty zgodnie z kryteriami oceny wypracowania.

Za wykonanie zadania egzaminacyjnego na poziomie rozszerzonym zdający może otrzymać maksymalnie 40 punktów.

Wypracowanie

W ocenie wypracowań z poziomu rozszerzonego za kryteria najważniejsze uznaje się:

- w przypadku wypowiedzi argumentacyjnej: określenie problemu podjętego w tekście i sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu,
- w przypadku interpretacji porównawczej: sformułowanie koncepcji porównywania utworów i uzasadnienie tezy interpretacyjnej.

Za kryteria wspomagające w obu formach gatunkowych uznaje się: poprawność rzeczową, zamyśl kompozycyjny, spójność lokalną tekstu, styl tekstu, poprawność językową i poprawność zapisu.

Szczegółowe kryteria oceniania wypowiedzi w części pisemnej egzaminu maturalnego z języka łemkowskiego na poziomie rozszerzonym zostały przedstawione na kolejnych stronach.

Kryteria oceny wypowiedzi argumentacyjnej

A	Określenie problemu	B	Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu
9	Określenie problemu zgodne z tekstem i pełne	9	Stanowisko adekwatne do tekstu i pełne	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczące zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące
6	Określenie problemu zgodne z tekstem, ale niepełne	6	Stanowisko adekwatne do tekstu, ale niepełne			3	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczące zaburzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
3	Określenie problemu częściowo zgodne z tekstem	3	Stanowisko częściowo adekwatne do tekstu			0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 3 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Określenie problemu. Zdający powinien zrozumieć, jaki problem podejmuje autor w przedstawionym fragmencie tekstu, i sformułować ten problem. Określenie problemu jest oceniane ze względu na to, czy jest **zgodne z tekstem** i czy jest **pełne**.

- Określenie problemu uważa się za **pełne**, jeśli praca zawiera zarówno odtworzenie problemu (np. w postaci pytania), jak i jego interpretację, czyli umieszczenie tego problemu w odpowiednim kontekście. Interpretacja problemu powinna być uzasadniona (np. wagę problemu można uzasadnić jego historycznymi uwarunkowaniami lub współczesnymi implikacjami).
- Określenie problemu uważa się za **niepełne**, jeśli praca nie zawiera interpretacji trafnie rozpoznanego problemu.
- Określenie problemu uważa się za **częściowo zgodne** z tekstem, jeśli zdający nie w pełni rozpoznaje problem główny lub wydobywa z tekstu tylko problem drugorzędny.

B. Sformułowanie stanowiska zdającego wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu

Zdający powinien **omówić i ocenić rozwiązanie** zaproponowane przez autora w przedstawionym tekście. Sformułowanie stanowiska zdającego wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu jest oceniane ze względu na to, czy jest **adekwatne do tekstu** i czy jest **pełne**.

- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu **częściowo adekwatne do tekstu** zniekształca rozwiązanie proponowane przez autora.
- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za **pełne**, gdy zawiera ono odtworzenie rozwiązania przyjętego przez autora tekstu oraz trafne odwołania do innych tekstów kultury uzasadniające stanowisko zdającego.
- Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za **niepełne**, kiedy brak trafnego odwołania do innych tekstów kultury uzasadniających stanowisko zdającego.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Zamyśl kompozycyjny ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** właściwych wybranemu przez zdającego gatunkowi wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego sformułowania stanowiska i uzasadniających go argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są uporządkowane konsekwentnie (bez luk i zbędnych powtórzeń).

- Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

Wagę zaburzenia funkcjonalności ocenia egzaminator na podstawie całości pracy (np. brak zakończenia w pracy, w której Zdający jasno rozwija swoją myśl, uznaje się za niewielkie zaburzenie, natomiast brak rozdzielenia interpretacji problemu od interpretacji rozwiązania lub podważenie w zakończeniu wcześniejszych wywodów – za znaczne zaburzenie).

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniem w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy.

Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

Kryteria oceny interpretacji porównawczej

A	Koncepcja porównywania utworów	B	Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	C	Poprawność rzeczowa	D	Zamysł kompozycyjny	E	Spójność lokalna	F	Styl tekstu	G	Poprawność językowa	H	Poprawność zapisu				
6	Koncepcja niesprzeczna z utworami i spójna	12	Uzasadnienie trafne, pogłębione	2	Brak błędów rzeczowych	6	Kompozycja funkcjonalna	2	Pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenia spójności	4	Styl stosowny	4	Brak błędów lub nieliczne błędy nierażące	4	Zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące				
4	Koncepcja niesprzeczna z utworami i częściowo spójna	8	Uzasadnienie trafne, ale niepogłębione							2	Zaburzenia funkcjonalności kompozycji	1	Znaczne zaburzenia spójności	2	Styl częściowo stosowny	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące	2	Liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące
2	Koncepcja częściowo sprzeczna z utworami	4	Uzasadnienie częściowo trafne							3	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące
0	Koncepcja sprzeczna z utworami lub brak koncepcji	0	Brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację porównawczą	0	Jeden błąd lub więcej błędów rzeczowych	0	Brak zamysłu kompozycyjnego	0	Wypowiedź niespójna	0	Styl niestosowny	0	Liczne błędy rażące	0	Liczne błędy rażące				

UWAGA

Jeśli w kategorii A praca uzyska 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli w kategorii A praca uzyska 2 punkty, a w kategorii B – 0 punktów, egzaminator nie przyznaje punktów w pozostałych kategoriach.

Jeśli praca składa się z mniej niż 300 słów, egzaminator przyznaje punkty tylko w kategoriach A, B i C.

Pojawienie się rzeczowego błędu kardynalnego dyskwalifikuje pracę – zdający otrzymuje 0 punktów.

Objaśnienia

A. Koncepcja interpretacji porównawczej jest efektem poszukiwania przez zdającego sensów wynikających z zestawienia tekstów i wymaga ustalenia pewnych obszarów porównania, w których szuka się podobieństw i/lub różnic między utworami, a następnie wyciąga z tego wnioski. Koncepcja jest oceniana ze względu na to, czy jest **niesprzeczna z utworami** i czy jest **spójna**.

- Koncepcja jest **niesprzeczna z utworami**, jeśli znajduje potwierdzenia w obu tekstach, przy czym porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne, a nie drugorzędne. Koncepcja jest **częściowo sprzeczna** z utworami, jeśli jedynie we fragmentach (lub fragmencie) znajduje potwierdzenie w tekstach lub porównywane obszary są dla tekstów drugorzędne. Koncepcja jest **całkowicie sprzeczna** z utworami, jeśli nawet we fragmentach (lub fragmencie) nie znajduje potwierdzenia w tekstach.
- Koncepcja jest **spójna**, gdy wypowiedź w sposób wystarczający dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensy obu utworów.
- Koncepcja jest **częściowo spójna**, gdy wypowiedź obejmuje i łączy sensy obu utworów, ale w sposób niewystarczający dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej.
- Koncepcja jest **niespójna**, gdy wypowiedź obejmuje sensy każdego tekstu, ale ich nie łączy (tzn. wypowiedź składa się z dwóch niepowiązanych ze sobą interpretacji).
Brak koncepcji to brak wskazania zasady zestawienia utworów.

B. Uzasadnienie interpretacji jest oceniane ze względu na to, czy jest **trafne** i czy jest **pogłębione**.

- Uzasadnienie **trafne** zawiera wyłącznie **powiązane z tekstami argumenty na rzecz odczytania sensów wynikających z zestawienia utworów**. Argumenty muszą wynikać ze sfunkcjonalizowanej analizy, to znaczy wywodzić się z formy lub/i treści tekstów. Uzasadnienie jest częściowo trafne, jeśli w pracy oprócz niepowiązanych z tekstami lub/i niewynikających ze sfunkcjonalizowanej analizy argumentów pojawi się przynajmniej jeden argument powiązany z tekstami i wynikający ze sfunkcjonalizowanej analizy.
- Uzasadnienie jest **pogłębione**, jeśli jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach (np. biograficznym, historycznoliterackim, filozoficznym, kulturowym). Zdający powinien choć częściowo rozwinąć przywołany kontekst, aby uzasadnić jego pojawienie się.
- Uzasadnienie jest **niepogłębione**, gdy wszystkie argumenty są sfunkcjonalizowane, ale zdający przywołał je tylko z tekstów albo tylko z kontekstów.

C. Poprawność rzeczową ocenia się na podstawie liczby błędów rzeczowych. Pomyłki (np. w nazwach własnych lub datach) niewpływające na koncepcję interpretacyjną uważa się za usterki, a nie błędy rzeczowe.

Błąd kardynalny to błąd rzeczowy świadczący o nieznajomości: (1) tekstu kultury, do którego odwołuje się zdający oraz (2) kontekstu interpretacyjnego przywołanego przez zdającego.

D. Kompozycję ocenia się ze względu na **funkcjonalność segmentacji i uporządkowania tekstu** zgodnie z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi. Należy wziąć pod uwagę, czy w tekście zostały wyodrębnione – językowo i graficznie – części pracy i akapity niezbędne dla jasnego przedstawienia koncepcji interpretacyjnej i uzasadniających ją argumentów oraz czy wyodrębnione części i akapity są logicznie i konsekwentnie uporządkowane (bez luk i zbędnych powtórzeń).

Kompozycja jest **funkcjonalna**, jeśli podział tekstu na segmenty (części) i ich porządek (układ) są ściśle powiązane z porządkiem treści i realizowanymi w tekście funkcjami retorycznymi. Odejście od zasady trójdzielnej kompozycji nie jest błędem, jeśli segmentacja jest funkcjonalna.

E. Spójność lokalną ocenia się na podstawie zgodności logicznej i gramatycznej między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniami w akapitach. Znaczne zaburzenia spójności wypowiedzi to np. akapity zbudowane z sekwencji zdań niepowiązanych ze sobą ani logicznie, ani gramatycznie (potok luźnych myśli, skojarzeń).

F. Styl tekstu napisanego przez zdającego ocenia się ze względu na **stosowność**.

Styl uznaje się za stosowny, jeśli zachowana jest zasada *decorum* (dobór środków językowych jest celowy i adekwatny do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi, sytuacji egzaminacyjnej, tematu i intencji wypowiedzi oraz odmiany pisanej języka). Dopuszcza się drobne, sporadyczne odstępstwa od stosowności.

Styl częściowo stosowny dotyczy wypowiedzi, w której zdający niefunkcjonalnie łączy różne style, nie kontroluje jednolitości stylu – np. w wypowiedzi pojawiają się wyrazy i konstrukcje z języka potocznego, nieoficjalnego, wtręty ze stylu urzędowego, nadmierna metaforyka.

Mieszanie różnych stylów wypowiedzi uznaje się za uzasadnione, jeśli jest funkcjonalne.

Styl jest niestosowny, jeśli wypowiedź zawiera np. wulgaryzmy lub ma charakter obraźliwy. Styl wypracowania nie musi być zgodny z upodobaniami stylistycznymi egzaminatora.

G. Poprawność językową ocenia się ze względu na **liczbę** i **wagę** błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych.

Błąd stylistyczny to konstrukcja zgodna z normą językową, ale niewłaściwa w sytuacji, w której powstaje tekst, oraz nieodpowiednia dla stylu, w jakim tekst jest pisany, np. udziwniona metafora, niefunkcjonalny kolokwializm, wulgaryzm, nieuzasadnione powtórzenie leksykalne lub składniowe. Błędów logicznych nie uznaje się za błędy stylistyczne.

H. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na **liczbę** błędów ortograficznych i interpunkcyjnych (szacowaną odpowiednio do objętości tekstu) oraz ich **wagę** (błędy rażące i nierażące). Za **błąd rażący** uznaje się błąd, który polega na naruszeniu ogólnej reguły ortograficznej lub interpunkcyjnej w zapisie słów lub fraz o wysokiej frekwencji.

1.5. LISTA LEKTUR

* – lektura obowiązkowa

1. А. Духнович *Я Русин*
2. А. Тороньскій *В Монастырі (з повісти „Ганця”)*
3. П. Полянський *Чудний гробовий дух*
4. В. Хыляк *Шыбеничний Верх**– выімки з Лемківського Календаря 2000
5. К. Алексович *Заморочена**
6. В. Гунянка *В Америці*
7. І. Русенко *Тепер на Лемковині; Люде ріжной масти; Моя Отчызна; Лемковина**; *Лемкы; Петро Зяйка; Пані Войцехова; Вертеп в Карпатах**
8. М. Буряк *выбраны творы*
9. Н. Жылич *Лемковина*
10. І. Горошак *Поклін для нежывых*
11. М. Собин *Земльо моя**; *Лемковина*
12. С. Пыж *Горлицкій Бурсак”*
13. С. Мадзелян *Свербоузка; Під облачком”**; *Ой верше мій верше*
14. І. Желем *Блудний сын**; ****Уж ся мі не снит; Най го фрас; Груба Берта*
15. І. Головчак ****Я не скривлю ся за тото; Спрага; Не пю, лем сербам...; Не рубай яличку*
16. П. Стефановскій *Лемкы; Лемко в суді**; *То болит”*,
17. П. Мурянка *Бранденбургска Брама; Лемківскій Крест; Humanitas**; *Сповід в стені; Блаженна повинніст; Велийне інтермеццо; Сонце сходить і заходить; Бык і бача**
18. С. Трохановска *Лем небо над нами наше; Пропали; Карпаты*
19. В. Грабан *Вертаня; Діти Лемковины; Хыжа**; *Велия*
20. О. Дуць ****бідны люде; Нароком; Автобіографія; Грядущым*
21. М. Дзіндзьо *Як Гарась коня помінял*
22. Т. Кузяк *Таке было моє дитинство**; *Сафат в Раю*
23. М. Сандович *Однайти себе*
24. П.Коробчак *Свитаня*
25. П. Ксенич *Петро і Ватра; Курія шкодит*
26. А. Копча *Одтяты коріня*
27. П. Полянський *Мармарошскій сват*
28. Т. Курилло *Дневник Лемка з Талергофу”* (од 14 вересня 1914 рока до 20 серпня 1915 рока)
29. М. Нестерак *Для Тебе, моя мати!; Памяти Отця Сандовича*
30. В. Гунянка *Мысли*
31. А. Солянкін *Покотигорошок*
32. Н. Репела *Місце при столі; Опши вишитко*
33. С. Мадзелян *Колиси в селі*
34. Ю. Папгаргай *Любов не зна границ*
35. Я. Гудак *Куба*
36. М. Мальцовска *Веце біды як воды (выімок з книжки Під русиньскым небом).*
37. П. Мурянка *Смуток (выімок з повісти Тифус)*
38. Б. І. Антонич *Елегія о дверях сьпіваючых*

Inne teksty kultury:

1. Film: А. Копча *Акція Вісла*
2. Радийо *Лем.фм*
3. Часопис «Бесіда»
4. «Лемківскій Річник»
5. «Річник Руской Бурсы»

2.1.

Прикладовые задания с решениями. Часть устная

Задания в *Информаторе* не wyczerpują wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym. Nie ilustrują również wszystkich wymagań z zakresu języка лемковского zawartych w podstawie programowej.

Zadanie 1.

На основі ілюстрацій і своїх знань повідж яке значыня для Лемків з цілого світа ма поставліня двоязычных таблиц в денекотрых лемківських селах.

Wymagania ogólne

I. *Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego* (wymaganie z III etapu kształcenia)

II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z III etapu kształcenia)

III. *Tworzenie wypowiedzi w języku narodowym lub etnicznym* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

1.2. *Zdający dostrzega wzorce różnych postaw społecznych, narodowych, obywatelskich* (wymaganie z III etapu kształcenia)

1.3 *Zdający zna podstawowe fakty z życia mniejszości narodowej lub etnicznej oraz operuje słownictwem związanym z życiem mniejszości narodowej lub etnicznej w Polsce* (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. *Zdający tworzy plan własnej wypowiedzi* (wymaganie z III etapu kształcenia)

2.9. *Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie* (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. *Zdający tworzy dłuższy tekst mówiony zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej.* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. *Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.3. *Zdający przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Określenie problemu

24 листопада 2008 року в селі Білянка на Лемковині поставлено першы таблиці з назвом села в лемківскым языку. Осіню 2012 року в гміні Устя Горлицке (скорше Руске) вісем сел отримало таблиці зо своїма назвами в лемківскым языку.

Teza

Поставліня інформаційных таблиц з лемківскыма назвами сел має величезне значыня для лемківской достоменности і почутя формальной рангы лемківского языка серед його ужытковників.

Argumenty

1. Інформаційны таблиці з назвами сел належат до публичного простору стосуваня языка, до інформаційной функційональной сферы.
2. Надают престижу урядового узнання языкови прото росне його вартіст і значыня в очах ужытковників.
3. 9 сел, в котрых поставлено лемківскоязычны таблиці – Білянка, Бліхнарка, Гладышів, Конечна, Кункова, Новиця, Рететів, Ріпки, Ждыня - находит ся в самым серци Лемковины, де по выселіню вернуло найвеце лемківских родин
4. Тоты таблиці припоминают про культуровий і етнічний характер лемківской території і чынят зрозумілыма захованы іщы памятники і культуровы обекты той землі.
5. До поставліня таблиц потрібна была велика мобілізация теперішніх мешканців тых сел, головні Лемків.

6. В акцію введенія інформаційных таблиц з назвами сел в лемківськым языку найміцнійше заангажувало ся Стоваришыня Лемківской Молодежы “Чуга”, котре пришыкувало цілу процедуру і спілпрацувало з урядами гмін в ей проведіню, а тіж мобілізувало населіня до участи в консультаціях.
7. Заангажуваня ся лемківской молодежи в еманципацию і аванс лемківского языка вказало значыня для молодых Лемків культуровых вартости і вызначників достоменности спадкобранных по жыючых в Бескыді предках.
8. Поставліня лемківскоязычных таблиц має барз глибоке символічне значыня: затераний през рокы етнічний вид тых земель остал підкрислений і ознакуваний найбарже знаковым і культурово сутьовым системом, яким єст язык.
9. В часі консультацій проведеных серед мешканців сел вказало ся, же за лемківськыма назвами голосували не лем Лемкы, але тіж часто польскы жытелі тых сел. Был то знак доброго спілжытя і взаімозрозумліня, котрий дозволил одчути Лемкам акцептацию для іх языка і культуры.
10. Процес вводжыня лемківскоязычных таблиц барз змобілізувал і сконсолідувал Лемків, дал ім почутя можливости корыстаня з меншыновых прав і отвореной присутности в публичным просторі.

Podsumowanie

Поставліня двоязычных – в польськым і лемківськым языку – інформаційных таблиц з назвами місцевости на Лемковині было барз важном подійом. По роках затераня етнічного характеру лемківських земель, в спосіб барз явний і значучий ознакувана остала культурова специфіка простору. Ма то сутьове значыня так для лемківской достоменности мешканців тых земель і Лемків одтале вывезеных, односячых ся до того простору як до рідной землі, як тіж для люди інчых націй гев мешкаючых або гев приїзджаючых. Выакцентуваний остал пограничний характер тых земель, іх істория і іх днешніст, де стрічают ся ріжны культуры і достоменности як вартіст хоронену в системі меншыновых прав в Польщи.

Zadanie 2.

Односячы ся до поданого верша і одкликуючы ся до інчых текстів культуры, повідж яке значыня для Лемків ма особа Никыфора.

Петро Мурянка

Епіфанія

Памяти Никыфора

- Епіфана Дровняка

В дни одкрытя Памятника

9 вересня 2005 рока

Повіл єс сьвіту

што хтіл єс

хоц сьвіт повідал

же не знаш бесідувати

Такым єс намалювал сьвіт

якого сьвіт не знал

І познал тя сьвіт

хоц не хтіл знати

За вшыткы твої дни

зогнены на земли

до неба ты взяли
твої Ангели

І товды сьвіт при собі
забагнул ты мати
жебы ся сьвіт малюваний од него не стратил

І в німій бронзі
з великым рідным словом
на креницкым мурку
будеш Апостолом

На вшыткы дни зогнены
на зимы і літа
Сьвіту єдному і другому
до кінця сьвіта

Петро Муриянка, *Епіфанія*, в: П. Муриянка, *До Краю ненароджыня*, Крениця-Лігниця 2012, с. 80.

Wymagania ogólne

- I. *Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- III. *Tworzenie wypowiedzi w języku narodowym lub etnicznym* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)
- IV. *Analiza i interpretacja tekstów kultury* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

- 1.1. *Zdający zna utwory literackie i inne teksty kultury ważne dla poczucia tożsamości narodowej lub etnicznej* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 2.10. *Zdający odczytuje sens tekstu* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.1. *Zdający tworzy plan własnej wypowiedzi* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 3.1. *Zdający tworzy dłuższy tekst mówiony zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.2. *Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 3.3. *Zdający przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)
- 4.7. *Zdający określa problematykę utworu* (wymaganie z III etapu kształcenia)
- 4.5. *Zdający rozpoznaje treści symboliczne utworu* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Określenie problemu

Никыфор як єден з важнійшых елементів символічного універсум Лемків.

Teza

Фігура Никыфора стала ся символом вельох вызначників лемківской культуровой ситуації. В текстовых репрезентациях реалізує она мотыв пониженого-возвышеного, котрий єст тыповом компенсацийном стратегійом меншыновых культур і достоменности.

Argumenty

1. Никыфор – то Єпифан Дровняк, вроджений як Лемко барз посліднього роду – з мамы немовы, котра служыла в креницкых панів і з незнаного вітця.
2. Вюл през вельо років жебраче, понижане, але вільне, назначене автономійом запертом на громадскы ерархії “паньского світа” жытя.
3. Створил свій світ і свою ерархію, стисло повязану з просторами уявлінь і перцепції в народній лемківській культурі і релігійности.
4. Тот світ вказал світу в своїх творах – акварелях, рысунках, невеликых образках
5. В тій творчости містит ся і выразат ціле символічне універсум Лемків.
6. Тото універсум выразат ся тіж в доли самого Никыфора – понижаний, бідний, узнаваной за німого, три раз выселяний в 1947 р. – фурт вертал і был на своїм.
7. Аж світ взріл Никыфора як “Єпіфанію” – обявліня сути примарного істніня, захопил ся і запрагнул Никыфора завлащыти, даючы му офіційне назвиско, славу і місце в земській громадській ерархії.
8. Лем Никыфор – Єпифан остал в своїм світі, своїй космічній ерархії, остаючы символом лемківской самобытности.
9. Таке розумліня Никыфорового місця в світі як символу лемківскых вартости стрічае в вельох лемківскых культуровых текстах.
10. Матафоричні выразил тото Петро Мурянка в приведенем верши. Верш возник з нагоды одкрытя памятника Никыфора в Креници при мурку, на котрым часто сідил Артиста. Наголовок *Єпіфанія* вказує факт обявліня ся Никыфора світу.
11. Метафоры і символи запечатаны в верши одкликують ся до сутьовых реляцій двох світів – великого і малого і одвертают нарубы офіційну ерархію вызначену през велькій світ: хто німий – повідат, незнаний - стає ся знаний, зогнений – остає Апостолом, котрий лучыт два світы.
12. Фігура Никыфора то символ, яким гордыт ся Лемкы, през якій розуміют свою долю і рекомпенсуют підрядну позицію.
13. Никыфор ест лемківском візитном картком в світі, едным з найбарже знаных лемківскых творців.
14. Лемкы старают ся підкрисляти лемківскіст Никыфора, долго тырвал процес о пиверніня му правдивого, власного назвиска Єпифан Дровняк, вызначено нагороду ім. Никыфора за культуровы осягніня в лемківскым просторі, Беннале Русиньской Культуры все зачынат ся целебруваньом памяти Никыфора при його гробі і памятнику.
15. Творчіст і постать Никыфора інспірують і вводят в лемківській простір інчых артистів – накручено фільмы про Никыфора нп. *Mój Nikifor*, выдає ся вельо альбумів з репродукциями його малюнків, створено Музей Никыфора в Креници, остатньо ім “Никыфор” названо потяг на трасі Краків-Крениця. Никыфор ест едным з найбарже знаных творців-примітивістів в світі.
16. През тоту популярніст і свою специфіку Никыфор вказал лемківській світ цілому світу.

Podsumowanie

Никыфор – Єпифан Дровняк своїм жытьом і творчістю реалізувал стисло выражаючу лемківській світогляд, культуровы вартости і ментальніст фігуру чловечой долі. Лемкы принимают го як великій символ свойой самобытности і місця в світі. Выражане ест тото в вельох лемківскых культуровых текстах і формуючых достоменніст ритуалах. В поезії, публицистыці, штуці, в знаках і символах, котры творят лемківске символічне універсум, Никыфор ест едным з найбарже сутьовых елементів саморозумліня ся і спільнотового консолідуваня докола рідных вартости.

Zadanie 3.

На основі тексту порозважай над стверджыньом: *Адже то в великій мірі завдяки „Лемковині” все іщы тримают ся свого нашы поколіня.* Выкорыстай думкы автора і однес ся до інчых текстів культуры.

Лемковина з Білянкы

Ансамбль заложений остал на осін 1969 рока через Ярослава Трохановского і групу ентузіастів, котрым близка была лемківска культура. [...] Од самого початку ансамбль трафлял на превеликы проблемы, поза практычні на впіл здевастуваном сьвітлицьом не дыспонувал ничым. Бракувало інструментів, строів і взагалі фондуши на будяку діяльність в сфері культуры. Не можна было перепровадити властивой селекції і набору до ансамблю – ефектом акції Вісла был заник жытя культурального на Лемковині. [...]

Перший концерт Лемковина дала 15 лютого 1970 р. в Ганчові посвячений І. Русенкови [...] В 1971 р. ансамбль рахувал уж понад 50 осіб. В роках 1970-73 выступил понад 40 разы. [...]

Найбарже активны роки діяльности „Лемковини” припадают на 1981-1991. В тым часі ансамбль выступувал в найцікавшых культуральных осередках Польщы, як Варшава, Сопот, Щецін, Гожів Велькопольскі, Зелена Гора, Лігниця, Вроцлав, Краків, Глівіці ци Катовиці. Одбыло ся тіж пару турне по західніх і пільнічных землях краю. Брал уділ в ріжных крайовых і заграничных фестівалях, організувал концерты в себе на Лемковині. Репертуар свій операл головні на лемківскым фолклорі корыстаючы з опрацувань керівника артыстычного Я. Трохановского як і інчых творців, народных і професійных. В репертуарі має тіж польскы, українскы, словацкы і інчы пісні. Выдал дві платні і штырі касеты. [...]

В серпни 1983 р. з ініціятывы Володислава Грабана і Петра Трохановского ансамбль zorganizувал першы пленеровы варштаты „Лемківска Ватра” в Чарні гм. Устя Горлицке (давнійше Руске) на Лемковині. Імпреза, котрой патроном анамбль был через 9 років, переродила ся в велике свято лемківской культуры, котре громадит(ло) што рік тысячы люди. [...]

<http://www.lemkowyna.net/2011-06-15-11-26-53/2011-06-15-11-48-09/50-qq-i>

Wymagania ogólne

I. *Rozumienie specyfiki swojego dziedzictwa narodowego lub etnicznego* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

II. *Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

III. *Tworzenie wypowiedzi w języku narodowym lub etnicznym* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

1.2. *Zdający dostrzega wzorce różnych postaw społecznych, narodowych, obywatelskich* (wymaganie z III etapu kształcenia)

1.4. *Zdający rozpoznaje intencje wypowiedzi (np. aprobatę, dezaprobatę, negację, ironię, prowokację)* (wymaganie z III etapu kształcenia)

2.9. *Zdający hierarchizuje informacje w zależności od ich funkcji w przekazie* (wymaganie z III etapu kształcenia)

2.10. *Zdający odczytuje sens tekstu* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.1. *Zdający tworzy plan własnej wypowiedzi* (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. *Zdający tworzy dłuższy tekst mówiony zgodnie z podstawowymi regulami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

3.2. *Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

3.3. *Zdający przygotowuje wypowiedź (analizuje temat, dostosowuje do niego formę wypowiedzi, sporządza plan wypowiedzi) (wymaganie z IV etapu kształcenia)*

Przykładowa realizacja zadania

Określenie problemu

Ансамбль Пісні і Танця “Лемковина” як лемківська неформальна інституція в часах УТСК і пізнійших.

Teza

В часах, коли лемківська достоменність не была узнавана през власти Польской Народной Республики і Лемкы узнаны были формальні за Українців, Ансамбль Пісні і Танця “Лемковина” плекал і утримував вшиткы визначники лемківской етнічної достоменности. Дозволил перенести їх в часы лемківского одроджыня.

Argumenty

1. Ансамбль Пісні і Танця “Лемковина” возник в 1969 р., в часі, коли Лемкы, незалежні од упертых старань, не мали можности заложыня своей організації, ци інчой, незалежной од Українського Суспільно-Культурного Товариства формы плеканя достоменности.
2. Ярослав Трохановскій, котрий створил тот ансамбль выховал ся в патріотычній лемківській родині і од дітины керував ся прагніньом одраджаня лемківской культуры, головні музыкаы.
3. Як выдатні здібний музык был в силі зобрати, опрацувати і перетворити на сценічны і фонографічны реалізації велику скарбницу лемківской народной/народовой музыкаы.
4. Хоц Ансамбль “Лемковина” возник на західніх землях, першы концерты давал на Лемковині, де вернул і сам його заложытель з родином.
5. Ансамбль был не лем пропагатором лемківской народной музыкаы, але барз ефектывном формом інтеграції лемківской молодежи і актывістів лемківской культуры.
6. Єднал він Лемків з західніх земель і з Гір. Их спільны діяня і стрічы родили новы думкы і ідеї підтримуваня лемківской незалежности.
7. Інтенсывність і сила діяня АПіТ “Лемковина” рахує ся в сотках концертів на цілым світі, музыкаыных опрацувань і документації, вельох награнях.
8. На основі АПіТ “Лемковина” – його репертуару і взорів – выросли, мож речы, вшиткы сучасны ансамблі і группы музыкаыны, котры корыстают з лемківского музыкаыного фольклору.
9. Ансамбль “Лемковина” і люде з ним звязаны пропагували не лем лемківску музыкау, пісні, танці. Пропагували патріотычну поезию Івана Русенкы, Семана Мадзеляна, Петра Мурянкы, Павла Стефанівского і інчых лемківских поетів.
10. Ярослав Трохановскій скомпонувал музыкау до лемківского гимну “На Лемковині” до слів Івана Русенкы а пак розпропагувал з “Лемковином” тоту пісню як гимн.
11. Вельо інчых пісен опрацуваных през Трохановского і співаных през Лемковину має высокій статус патріотычных пісен.

12. В 1983 р. під патронатом Ансамблю “Лемковина” розпалено першу Лемківську Ватру, яка під тым патронатом през 9 років виражала незалежну од української лемківську достоменність і культурове “я” Лемків.
13. Лемківська Ватра в тых часах была найважнішом подійом інтегруючом Лемків і демонструючом вшытко того, што в рядах “Лемковины” розвивало ся і кумулювало од 1969 рока.
14. “Лемковина” выплекала на патріотычным модели, інспіруваным поезийом і музыком што найменше два лемківскы поколіня, котры сильно заховуют і плекают лемківську достоменність.
15. В продолжынях ідеї і духа “Лемковины” – “Кычері”, “Ластівочці”, “Терочці” вырастают наступны поколіня вражливы на красу музыки, краєвиду, отчизны лемківской.
16. “Лемковина” єст символом перетырваня в найтяжшых для Лемків часах і охороніня найціннішых культуровых вартости, на основі котрых одродило ся лемківске жытя в посткомуністычных реаліях.
17. Про АПіТ “Лемковина” написано вельо прац магістерскых, докторскых, повстали фільмы, посвячена єст їй сучасна поезія, пише ся вельо в публицистычных текстах, знана єст она шыроко поза границями Польщы.
18. Музычний і загальнокультуровий доробок “Лемковины” єст на тівко богатий і виражаючий суть лемківской достоменности, же неуявне практычні єст творіня новых культуровых, науковых, інформаційных текстів про Лемків без користаня з того доробку.

Podsumowanie

„Завдякы „Лемковині” все іщы тримают ся свого нашы поколіня”. В тым речыню єст суть значыня ансамблю, котрий мал не лем музычну ролю в захороніню і розвитку лемківской культуры, але предо вшыткым был неформальном інституційом культуры, яка будувала і розвивала лемківську достоменність в повыселенчых часах. В рядах Лемковины проходили найважнішы процеси продолжання лемківской духовости і культуровых взорів, будували ся патріотычны емоції, котры вели до діяня наступуючы по собі поколіня лемківской молодежи. Дали тым поколіням основны рідны вартости запечатаны в тексты і ритуалы, маючы силу долгого тырваня і можніст перетворюваня в модерны, але вкорінены в рідний простір формы. Ансамбль Пісні і Танця «Лемковина» дале існує, навет як формальні не дає концертів, то суть того, што створил існує во вшыткых формах розвитку сучасной лемківской культуры.

2.2.

Przykładowe zadania z języka łemkowskiego z rozwiązaniami.
Część pisemna na poziomie rozszerzonym**Zadanie 1.**

На основі даного уривка тексту представ проблем і порозважай над ним. Викорыстай тезу і думкы Олены Дуць-Файфер і однес ся до інчых текстів культуры. Твоя праца повинна чыслити не менше як 300 слів.

Хосен

Сельскій Дом Стражака студений-престудений. Як му далеко до тых елегантных конференциных саль, палаців, дворків, соймовых і міністерийных аудиторий, де найчастійше остатньо выступую. Але звіданя, по што ем гев приіхала, не вертат. Торжество скромне, але полне повагы, полне пошаны і автентычного зрозуміння для значыня того, в чым тото што было ест сутьове для того, што є днес. Як бым мала найти даяку форму протиставну для масовой культуры, мала бым готову подію – тоту з 9.12.2012 в Ріпнику, в Домі Стражака. Была нас жменька люди – тых, котры схотіли в недільне полудне, по богослужыню, в місце розложыня ся в теплій хыжи пред телевизором мерзнути през пару годин в тым студеным інтерері. Атракций не могли ся сподівати, програм нич такого не обіцювал – рефераты про Гумецкого, дискусия, пару документальных фільмів. Што іх гев притягло? Звідала ем ся про тото безпосередньо студентів Ряшівского Університету, котры творили єдну з груп участників. Іх – як то студентів – цікавіст, охота познати, звідати ся в джерельного дослідника про łemківскы квестіі, послухати – як то студентів... Другу групу творили мешканці Ріпника і поблизкых сел, просты люде, найчастійше старшы, котры барз пильні слухали, кывали головами, усміхали ся. Част з них мала утырвалены переказы про люди, якы ту мешкали пред нима, были сусідами іх родичів, дідів, част была потомками тых, котры ту все мешкали і не были выселены – родин мішаных, з америцкыма документами, ци з інчых причин лишены гев.

Товды, в тым місци і серед тых люди дішло до мя міцно, што ем теоретычні давно уж знала, же ідеологія упрощат, а так на правду тівко ест достоменности, ківко чловечых жыть і персон. Кажде з тых люди, до котрых треба додати ішы єдну групу – пасийонатів, дослідників, глядачів локального выміру історії в долях родин, в біограмах місцевых люди, в документах, записках парохіяльных – пришло гев глядати себе. Гей, не мылю ся. По звіданях, з якыма до мя підходили, по іх потребі глядана в своїх назвисках (днес уж поперекручаны) слідів достоменности, по споминаню, яким языком до них бабця і дідо бесідували, зрозуміла ем, же гев, на тій мішаній території (адже понятя „замішанці”) не так просто поділити світ ідеологічном ленійом. Гев руске было замішане, выенклявуване. Гев люде барже розпознавали ся през однесія до місця і простору, през бесіду, релігію, як през конкретны назвы і ідеологіі етнічны. Дякуючы тому і днес, коли в селі мешкают інчы люде, як пред выселіньом, не однесли ся они до лишеной ім культуры і достоменности той землі як до чужой, одмітуваной, затераной. Они ей приняли з пошаном і хочут ей розуміти.

О. Дуць-Файфер, *Хосен*, «Бесіда» 1(130), Крениця-Лігниця 2013, с. 16–18.

Wymagania ogólne

III. *Tworzenie wypowiedzi* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. *Analiza i interpretacja tekstów kultury* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego, etnicznego (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.1.R Zdający wskazuje związki między różnymi aspektami utworu (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworu (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.8.R Zdający rozpoznaje retoryczną organizację wypowiedzi (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

По прочытанню тексту Олены Дуць-Файфер подумала єм, же порушат він лем тему толеранції взглядом інчых культур. Коли єднак задумала єм ся над ним долше, ствердила єм, же тычыт ся він тіж інчых проблемів. Односит ся до почутя достоменности, але тіж заангажуваня люди в того, што ся вколо них діє на культуровым рівні .

Авторка на початку бесідує, же послухати выкладу в Ріпнику пришли ріжны группы люди. Але вишыткы, як пише, пришли гын, жебы глядати себе, своейо достоменности. До тых люди, глядаючых себе треба хыбаль в першым ряді зачыслити мешканців Лемковины, де уж од віків ріжны люде жыли зо собом, робили разом, помагали єден другому. І гев выходыт друга порушена през мене квестия. Розходит ся мі про толеранцію, котра напевно в великій мірі была натуральна, безрефлексийна, така о котрій ніхто не думал, она просто была межде тыма людьми. Шанували ся они, любили ся, не сварили, а кед уж навет такы свары были, то іх причыном не была нетолеранция, а нормальны чловечы танчы, незалежны од дачыйоі наційональности. Вельо зо слухаючых глядало себе през можливіст найдіня своїх лемківскых корени. І хоц не была то нияка наукова, ци антропологічна аналіза, хтіли, жебы по тым як звучат іх назвиска спрїбувати окрислити, ци в даякій мірі сут они Лемками. Може в будучности тоты інформації причынят ся до дальшого гляданя себе і познаваня культуры і історії предків.

Остатній проблем заакцентуваній в тій статі то заангажуваня в культуральне жытя. І не мусит то быти велике посвячаня ся на державным, ци світовым рівні. Старчыт, же будеме отворены на того

што діє ся коло нас, близко. Старчыт, же так як Ріпничане придеме, не смотрячы на холод, придеме послухати выкладу, обізнати документальны фільмы, дознати ся дачого про колишніх мешканців наших стран і тым самым дознати ся тіж чогоси о собі.

Коли бесідуєме про толеранцію, теба прикликати верш Івана Русенки „Люде ріжной масти”. Автор бесідує, же на цілым світі сут люде, котры маюť ріжны кольоры скоры, віроісповіданя, характеры, професіі, богацтва, ці соспільны позиції. Єднак не смотрячы на тото выштык ліричний підмет хоче, жебы выштыкым было єднако добрі, жебы для выштыкых пришли ліпшы часы, нікому не бракувало хліба, здоровля і щестя. Автор не желат тых добрых явиск лем собі і свому народови, але тіж выштыкым інчым. Зато єст то верш о пошануваню другых і вчыт акцептації і зрозумліня.

Приклады междекультурной толеранції найдеме тіж в фільмі Андрия Копчы під наголовком „Акція Вісла”. Оповідат він о выселіню Лемків на захід. Навязуючы до темы пошануваня єдного през другого, треба повісти про єдну сцену, котра ся там розграват: коли головных героїв выселяют, денекотры сусідове жалуют іх, знають, же не заслужыли на таку долю. Сусідка дає ім хліб на дорогу, жебы не голодували. Видно, же тоты люде жыли в згоді, шанували ся і любили. Належыт брати з них примір, бо такы повинны быти реляції межде людми.

О гляданю достоменности бесідує верш Петра Мурянки „Сон”. Ліричний герой того верша лишыл свою рідну землю, пішол за море, забыл о своїх коренях, але на щестя скоро си про них спомнул і вернул до своей бідной, але улюбленой землі. О найдіню себе бесідує тіж оповіданя Михала Сандовича „Однайти себе”. В подяці, за тото, же герой оповіданя нашол свою достоменніст, же одкрыл на ново землю предків, рішыл він найдену на евангелицькым цмонтери в Варшаві фігуру розпятого Христа превезти до рідной Ждыні. Особа оповідаюча тото выштык, так ся тішыт з факту, же однашла себе, же хоче подякувати за тото Богу і видит в тым Його участ.

Выштыкы порушаны в тексті Олены Дуць-Файфер проблемы сут барз актуальны. В гнешніх часах глобалізації барз важне єст почутя своей достоменности, жебы не затратити своих коренів. Важна єст тіж толеранція взглядом інчых люди, взглядом сусідів, кым бы они не были і пошануваня іх культуры і традиції.

Poziom wykonania

- A. Określenie problemu: 9 pkt.** – zgodne z tekstem i pełne, odtworzenie problemu oraz sformułowanie i uzasadnienie historycznymi uwarunkowaniami oraz współczesnymi implikacjami interpretacji złożonego problemu w odpowiednim kontekście.
- B. Sformułowanie stanowiska wobec rozwiązania przyjętego przez autora tekstu: 9 pkt.** – odtworzenie rozwiązania przyjętego przez autora tekstu – adekwatne i pełne oraz trafne odwołania do innych tekstów kultury uzasadniające stanowisko zdającego.
- C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt.** – brak błędów rzeczowych.
- D. Zamyśl kompozycyjny: 6 pkt.** – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.
- E. Spójność lokalna: 2 pkt.** – pełna, zgodność logiczna i gramatyczna między kolejnymi, znajdującymi się w bezpośrednim sąsiedztwie zdaniami w akapitach.
- F. Styl tekstu: 4 pkt.** – stosowny, środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane konstrukcje składniowe oraz jednostki leksykalne; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.
- G. Poprawność językowa: 4 pkt.** – nieliczne błędy nierażące.
- H. Poprawność zapisu: 4 pkt.** – zapis w pełni poprawny.

Zadanie 2.

Зроб порівнюуючу аналізу і інтерпретацію вершів. Твоя праца повинна чыслити не менше як 300 слів.

Меланія Собин

Лемковина

Дорогому Няньови

- в вічну памят

Карпаты – Бескыды,
 Краю молодости,
 Земльо моїх надій незабытых
 Кілко там свободы
 Было і радости,
 Як легко там было ходити.

Не сады, винниці,
 Лем буку, ялиці
 Ваши покрывають хырбеты,
 Мятюм, чабриками
 Пахнут в сонци травы,
 Студена водичка, лем пити.

Верхы і долины –
 Моя Лемковино,
 Земльо птахів співом славлена!
 Надыйде до тебе
 Мій голос з чужыны,
 Послухай ты його, єдина:

Далеко од тебе
 Бе ся серце моє,
 З мысли мі не зыйдеш николи;
 Не мож привыкнути,

Тебе позабыти,
Серцю приказати, бо болит!

Бо пташына в клітці,
Хоц выгоды має,
З розпачы по стінах бе крылом.
Я, хоц і не в нужді, -
Радости не маю,
Бо нич мі в чужыні не миле.

По твоіх убочах
Блуджу ноченьками,
Горну ся до тебе, як дітя,
В ден думкы все летят
Дітинства слідами,
Не забуду тебе без жытя.

Не мал я достатків,
Не мал я богацтва,
Лем была свобода, мир, воля.
І яр розквітала
Там в жытю найкрасша,
Остала веселіст лем моя.

Помру на чужыні,
Як птах поранений
Далеко од гнізда свойого;
Уж мі не зашумит
Нигда верх зелений,
Вырвано мя силом од нього.

М. Собин, *Лемковина*, в: П. Малецкій, А. Трохановській, *Пісні і співанкы Петра Муранкы*, Горлиці 2012, с. 100-101.

Нестор Жылич

Лемковина

Ярмом знедолена,
Закута в кайданы,
Кырвю вся заляна
І терньом звінчана.

Побита, обдерта,
Збурена, спалена,
Мечом і багнетом
В серце поранена.

З очи течут слезы
І душа рыдає:
Бідна Лемковина
Тоне, потопає.

[...]

Н. Жылич, *Лемковина*, в: О. Дуць-Файфер, *Ци то лем туга ци надія*, Лігниця 2002, с. 99-100.

Wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. Analiza i interpretacja tekstów kultury (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. Zdający określa problematykę utworów (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. Zdający odczytuje treści symboliczne utworów (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.5. Zdający dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworów literackich (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. Zdający wskazuje zastosowane w utworach językowe środki wyrazu artystycznego oraz inne wyznaczniki poetyki danych utworów (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6. R Zdający przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.11. Zdający rozpoznaje podstawowe motywy oraz ich funkcje w utworach (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.12. Zdający wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworów (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-kлючe, motto) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.13. Zdający wykorzystuje w interpretacji utworów konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny (wymaganie z IV etapu kształcenia)

Przykładowa realizacja zadania

Мою аналізу зачну од першого верша „Лемковина”, того написаного през Мелянію Собин. На початку авторка бесідує про край своїой молодости, пише о свободі і радості, котру там было чути. Описує Лемковину, пороснену буками і ялицями, мятом і чабриком. Тот краєвид протиставлений єст садам і винницям, котры порастають інчы землі, не горы. Споминат тіж студену водичку, птахы, котры своїм співом хвалят рідну землю. Здає ся, же буде то верш, котрий выславлят красу Лемковины, але уж в першій стрічці мож достеречы, же авторка в описах ужыват минулого часу. Неодолга, бо в третій стрічці ліричний підмет звертат ся до Лемковины, же дотре до неї голос з чужыны і уж знаме, же сут то лем спомины про Отчызну. Далі авторка бесідує, же: „далеко од тебе бє ся серце моє, з мысли мі не зыйдеш николи”. В верши можна міцно одчути тугу за Лемковином, неміч забытя про ню. Ліричний підмет не може привыкнути до чужой землі, не може до того змусити серця, бо го болит! Дальше ліричне я прывівнує ся до пташыны в клітці,

котра хоц ма вшелеякы выгоды, то не може привыкнути до браку свободы, так само він не ма на чужыні ниякой радости, нич му не ест миле. Днями і ночами його думкы вандруют до рідной землі. І хоц не было гын богацтва, то была там веселіст, свобода і мир. І на конце особа бесідуоча в верши выразжат страх, же вмре на чужыні, як поранений птах, „далеко од гнізда свойого”, вмре і знат, же уж не вчує веце шуму верхів, бо забрано му їх силом.

Верш авторства Нестора Жылича ма такій сам наголовок – “Лемковина”. Уж на початку чытатель знат, же не буде, то верш описуючий красу Лемковины, бо одраз ліричний підмет бесідує, же ест она ярмом знедолена, закута в кайданы. Дальшы описы сут не інакшы, Лемковина ест поранена, спалена, збурена, побита і обдерта. На вид той бідной і знищеной Лемковины з очи течут сълзы. Знаючы історію Лемковины мож ся легко додумати, же тоты описы односят ся уж до часів повиселенчых.

Кед маме порівнати оба тоты вершы, обі „Лемковины”, видиме вельо подібного. Окрем таких самых наголовків, оба вершы порушають тот сам проблем, тугы за Отчызнам. Так першы, як і другий верш односит ся до рідной землі, з котрой уж выгнано ей мешканців, Лемковины за котром ся тужыт, до котрой не мож вернути.

Мелянія Собин описує тоты почутя в барже лагідний спосіб як Нестор Жылич. Авторка барже концентрує ся на емоциях в однесію до лишеной примусом землі, описує ей таку, яка была перед выселіньом. Натоміст Жылич вказує ей повиселенчу недолю, зневолія і нещестя.

Чытаючы оба вершы почуєме сильны емоції, выражаны през оба ліричны підметы. Ідентыфікуючы ся з нима будеме чути велику любов до Отчызны, тугу за ньом, жаль, же дітхнула ей така трагедія.

Poziom wykonania

A. Koncepcja porównywania utworów: 6 pkt. – niesprzeczna i spójna, znajduje potwierdzenia w obu tekstach; porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne; wypowiedź w wystarczający sposób dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensy obu utworów.

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt. – trafne i pogłębione, zawiera wyłącznie powiązane z tekstami argumenty, które wynikają ze sfunkcjonalizowanej analizy; jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamysł kompozycyjny: 6 pkt. – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – pełna spójność wypowiedzi.

F. Styl tekstu: 4 pkt. – stosowny, środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane różnorodne konstrukcje składniowe, bogate słownictwo; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – brak błędów.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Zadanie 3.

Зроб порівняльну аналізу заміщених уривків прозы. Твоя праца повинна чыслити не менше як 300 слів.

І. Головчак

Ото-м го высповідала

Я не поетеса і навет нияка не секретарка, але, кумо, як сяду писати лист або інче, што мі треба, то так ся мі ліют спід пера слова-мудрагелі, слова-чародії, же аж коло серця мене лоскоче. Якоси мі аж чудакувато солодко. А іщы як прочытам кілька раз написане, здає ся, што-м наравду геніальна, і што зо своїм розумом повинна-м не коровы доіти, брыдке спід них метати на купу гною, а сідити в высокым бюрі та придумувати таке, жебы од того люде били в долоні або світ шкрябал ся по челі.

[...] Вы, як виджу, хцете звідати ся, што ся мі найліпше вдає? Што можу писати? Одповідам: абсолютно вшытко. А найбільше талантливо шкрябат моє перо буд-якого роду скаргы. Вчера-м написала до високой інстанції таку полну злости епістолу на сусіда, што як прочытают там, то ой не поздравит ся му. [...] В чым справа, звідуете ся? Так слухайте. Третій ден лем як жену його „скора поміч” до родильного будынку одвезла, а він той ночы уж другу привюл си до спаня. Одкаль знам? Ге? [...] Позавчера стала-м дідня коло вікна, а він веде з хыжы шельму за локот і вытріщат очыска през шыбу просто на мене до піл необлечену. Як гвиділ мене, покрутил пальцьом коло скроні. [...] Гвечер чую: пукат хтоси до двери. Отверам... Сусід! Червений, як оген. І просто до мого...

– Слухай, Адаме! – повідат. – Так не файно. Іду гнеска дідня попри твоє вікно, а Улька твоя вывалила на мене през вікно окалі, аж мі серце до бріха впало од неприємности. [...] – Ех, лем повіл сусід того мому Адамови, а як скочу вітром до двери... Отверам і:

– Марш мі з хыжы! – не своїм голосом кричу. – Ты псяча натуро! [...] І што вы думате? Так настрашыл ся мій сусід, што три раз перекстил ся і позадкувал надвір. Але я не перестаю... [...] Што далі было? Нич! Поблід мій сусід нибы стіна. Хоц бы єдно слово выпустил. [...] То як, кумо, на вашу думку?... Добрі-м зробила, ци злі? Што?! Гварите, же то рідна сестра ночувала в него? Наравду? [...]

І. Головчак, *Ото-м го высповідала*, в: О. Дуць-Файфер, *Ци то лем туга ци надія*, Лігниця 2002, с. 356–358.

Іван Желем

Груба Берта

Но і юж! Юж, кумо, і фертик! [...] Бо тепер юж каждый пес на мене гавкне, юж каждый жебрак повіст, же Пракседа нич не вартат.

Стратила-м, кумо, свій гонір, як золотий піняз, дочыста-м стратила. Забрала мі го гнеска Секлета, мій ворог смертельний, документні повідам, же мі забрала. Іщы і публику з мене зробила, цілий мій рід выставила на стыд-ганьбу. [...] То хоц вам вшытко оповім, може мі легше буде, може дакус біль-туга на серци втихне.

Ото-м вышла коло полудня надвір і чую як моя рябата кура летит перестрашена з Секлетиной загороды і кодкодаче – най Бог заварує. Ту ем не вытримала і повілам гречні:

– Та ты чого, поганине, так ся збыткуєш над боскым створіньом? Ци ти юж серце гет лойом заросло?

– А, бо она така сама вжерта, як ей газдыня. Знищыла мі ту, маньора, цілу грядку – промымрала під носом Секлета споза плота.

То она, шельма, повідат так, кумо, до того, же-м сой дрібна і прудка, як мотовило, тай голосиста-м така, же мя іщы ништо в селі не пересварил. [...] Так сме ся, кумо, дост

долго перегваряли през тот пліт. [...] О, юж ся мі давно так добрі не сварило, як гнеска. [...]

Бо треба вам знати, же на Секлету мам в серци окрутну ід за то, же взяла мойй дівці фраіря. Бо ей зять Ґмитро на смітю был іщы в мойой Параскы, а в мясниці Секлета юж го перешварцувала до себе на приймака. [...]

І зараз ем ей так приперла, же юж не знала, што має робити. Лем мі іщы крикнула наостаток:

– Ты – чарівниця!

Але я все знам што одповісти:

– А ты груба Берта!

І виджу, же Секлеті дых заперло, бо іщы такого не чула. [...]

То тепер лем сой спокійно стою і чекам, што ся то з Секлетом стане. А она, як звалена колода, покотила ся за поріг стодолы.

– О, то-м ти дала – кричу за ньом – о, то-м ти повіла! [...]

Але смотрю, а тота вагабунда зас виходит і несе перед собом гладженицю. То я іщы голоснійше:

– О, то-м ти повіла, ага, о то-м ти дала...

Але Секлета сперла гладженицю на пліт – і як зачне ньом тріскотати, як зачне тріскотати!

Што я рушу языком, а она гладженицьом, якбы лен терла. [...]

І так не дає човекови слова прогварити. Аж мя штоси стрикнуло в серци, бо чую, же то юж напевно, як то повідають, пришла криска на Матиска, же юж мене хыбаль гет пересварит. Бо юж лем стою перед ньом, як дурна уця, і не знам, што дальше робити.

А ты і сусіде тот гармідер почули, як ся позлітували, регочут ся і іщы Секлету піддурюють: [...]

– Дай їй, Секлет, дай і за нас, най знає, як вшыткым допікат!...

І мусіла-м, як побитий пес, сховати ся до хыжы [...] Но а тепер то юж ся мя ніхто не буде боял, юж мя вшыткы будут мати за нич... [...]

І. Желем, *Груба Берта*, в: О. Дуць-Файфер, *Ци то лем туга ци надія*, Лігниця 2002, с. 302–304.

Wymagania ogólne

III. *Tworzenie wypowiedzi* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

IV. *Analiza i interpretacja tekstów kultury* (wymaganie z III i IV etapu kształcenia)

Wymagania szczegółowe

3.1. *Zdający sprawnie posługuje się oficjalną odmianą języka narodowego, etnicznego* (wymaganie z III etapu kształcenia)

3.1. *Zdający tworzy dłuższy tekst pisany zgodnie z podstawowymi regułami jego organizacji, przestrzegając zasad spójności znaczeniowej i logicznej* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.2. *Zdający tworzy samodzielną wypowiedź argumentacyjną według podstawowych zasad logiki i retoryki (stawia tezę, dobiera i porządkuje argumenty, dobiera przykłady ilustrujące wywód myślowy, przeprowadza prawidłowe wnioskowanie)* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

3.4. *Zdający stosuje uczciwe zabiegi perswazyjne, zdając sobie sprawę z ich wartości i funkcji* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.7. *Zdający określa problematykę utworów* (wymaganie z III etapu kształcenia)

4.5. *Zdający odczytuje treści symboliczne utworów* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.5. *Zdający dostrzega i potrafi komentować estetyczne wartości utworów literackich* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.6.R *Zdający przeprowadza interpretację porównawczą utworów literackich* (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.11. Zdający rozpoznaje podstawowe motywy oraz ich funkcje w utworach (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.12. Zdający wykorzystuje w interpretacji elementy znaczące dla odczytania sensu utworów (tytuł, podtytuł, puenta, kompozycja, słowa-klucze, motto) (wymaganie z IV etapu kształcenia)

4.13. Zdający wykorzystuje w interpretacji utworów konteksty: literacki, kulturowy, filozoficzny, biograficzny (wymaganie z IV etapu kształcenia).

Przykładowa realizacja zadania

Автором оповідання „Груба Берта” єст Іван Желем, а гуморескы „Ото-м го высповідала” Іван Головчак. Оба оповідання вказуют приметы характеру головных героінь, котры бесідуєт про себе. На жаль треба повісти, же в векшости сут то негатывны приметы.

Головна героіня „Грубой Берты” характеризує ся сама, зато, же оповідат о собі і своїй пригоді. Єст то баба, котрой в селі ніхто не міг претадати, бояли ся єй выштыкы: муж, дівка, сусіде. Бояли ся не єй фізычной силы, але єй злістного языка. До часу, коли не допекла до жывого своїй сусіді Секлеті, коли назвала єй грубом Бертом. То было для неї уж за дуже до стерпіня. І хоц Секлета здає ся быти спокійном бабом, в тым моменті, при помочи гладжениці поборола нашу головну героіню Пракседу. Сама Пракседа думат і бесідує про себе барз добрі, хвалит ся, же єст шварна як серна на поляні і така голосиста, же єй іщы ніхто в селі не пересварил. З єй монологу мож легко вывести внесок, же окрем сварливости єст іщы заздрісна і памятлива. Выходит тото на верх, коли бесідує, же носит в собі велику зліст до Секлеты зато, же єй дівка ся не выдала.

В оповіданю „Ото-м го высповідала” головна героіня Улька тіж бесідує о собі і своїм характері. І зас, на жаль, не мож про ню повісти ничего доброго. Єст она великом лябздульом, котра любить мішати ся в жытя каждого селянина, а окрем того любує ся в писаню скарг. Не провірят ничего, лем скоро має свою опінію. Прото тіж не єст поважана. Сусід, котрому допекла, навет ся не усправедливлял перед ньом. Прібувал ся пожалити єй мужови, але Улька не дозволила на тото і перекричала го. През своє захованя выставила ся на смішніст.

Кед маме порівнувати тоты бабы, то мож бы іх было вимарити до єдного мішка. Обі сут сварливы, мают о собі высоке думаня і выштыкы боят ся іх языків, часто знуцают ся над невинныма людми. Єдином

pozyтивном приметом обох героинь єст тото, же повідают тото што ім на серци лежыт просто в очы.

По мойому так Желем, як і Головчак, вказують на примірі своїх героинь негатывны приметы характеру, осмішають тоты танчы і перестерігають пред заздрістныма і сварлывыма людми. Авторе роблят тото в барз подібний спосіб. Оба оповіданя сун написаны легкым, гуморыстычным языком, што заохочат до чытаня і тым самым до передуманя змісту і суги.

Poziom wykonania

A. Koncepcja porównywania utworów: 6 pkt. – niesprzeczna i spójna, znajduje potwierdzenia w obu tekstach; porównywane obszary są dla tekstów trafne i istotne; wypowiedź w wystarczający sposób dla uzasadnienia tezy/hipotezy interpretacyjnej obejmuje i łączy w całość sensy obu utworów.

B. Uzasadnienie tezy interpretacyjnej: 12 pkt. – trafne i pogłębione, zawiera wyłącznie powiązane z tekstami argumenty, które wynikają ze sfunkcjonalizowanej analizy; jest osadzone nie tylko w tekstach, ale także w potwierdzonych tekstami i przyjętą koncepcją porównywania utworów kontekstach.

C. Poprawność rzeczowa: 2 pkt. – brak błędów rzeczowych.

D. Zamysł kompozycyjny: 6 pkt. – kompozycja funkcjonalna, segmentacja i uporządkowanie tekstu zgodne z wybranym przez zdającego gatunkiem wypowiedzi; wyodrębnione językowo i graficznie części pracy logicznie i konsekwentnie uporządkowane.

E. Spójność lokalna: 2 pkt. – pełna spójność wypowiedzi.

F. Styl tekstu: 4 pkt. – stosowny, środki językowe dostosowane do wybranego przez zdającego gatunku wypowiedzi i sytuacji, celowo zastosowane różnorodne konstrukcje składniowe, bogate słownictwo; konsekwentne posługiwanie się jednym, wybranym stylem.

G. Poprawność językowa: 4 pkt. – nieliczne błędy nierzające.

H. Poprawność zapisu: 4 pkt. – zapis w pełni poprawny.

Opinia Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich o informatorach maturalnych od 2015 roku

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich z wielką satysfakcją odnotowuje konsekwentne dążenie systemu oświaty do poprawy jakości wykształcenia absolwentów szkół średnich. Konferencja z uwagą obserwuje kolejne działania Ministerstwa Edukacji Narodowej w tym zakresie, zdając sobie sprawę, że od skuteczności tych działań w dużym stopniu zależą także efekty kształcenia osiągnięte w systemie szkolnictwa wyższego. W szczególności dotyczy to kwestii właściwego przygotowania młodzieży do studiów realizowanych z uwzględnieniem nowych form prowadzenia procesu kształcenia.

Podobnie jak w przeszłości, Konferencja konsekwentnie wspiera wszystkie działania zmierzające do tego, by na uczelnie trafiali coraz lepiej przygotowani kandydaci na studia. Temu celowi służyła w szczególności pozytywna opinia Komisji Edukacji KRASP z 2008 roku w sprawie nowej podstawy programowej oraz uchwała Zgromadzenia Plenarnego KRASP z dn. 6 maja 2011 r. w sprawie nowych zasad egzaminu maturalnego.

Z satysfakcją dostrzegamy, że ważne zmiany w egzaminie maturalnym, postulowane w cytowanej wyżej uchwale zostały praktycznie wdrożone przez MEN poprzez zmianę odpowiednich rozporządzeń.

Przedłożone do zaopiniowania informatory o egzaminach maturalnych opisują formę poszczególnych egzaminów maturalnych, przeprowadzanych na podstawie wymagań określonych w nowej podstawie programowej, a także ilustrują te wymagania wieloma przykładowymi zadaniami egzaminacyjnymi.

Po zapoznaniu się z przedłożonymi materiałami, KRASP z satysfakcją odnotowuje:

w zakresie języka polskiego:

- wzmocnienie roli umiejętności komunikacyjnych poprzez odejście od prezentacji na egzaminie ustnym i zastąpienie jej egzaminem ustnym, na którym zdający będzie musiał ad hoc przygotować samodzielną wypowiedź argumentacyjną,
- rezygnację z klucza w ocenianiu wypowiedzi pisemnych,
- zwiększenie roli tekstów teoretycznoliterackich i historycznoliterackich na maturze rozszerzonej;

w zakresie historii:

- kompleksowe sprawdzanie umiejętności z zakresu chronologii historycznej, analizy i interpretacji historycznej oraz tworzenia narracji historycznej za pomocą rozbudowanej wypowiedzi pisemnej na jeden z zaproponowanych tematów, łącznie pokrywających wszystkie epoki oraz obszary historii;

w zakresie wiedzy o społeczeństwie:

- położenie silniejszego akcentu na sprawdzanie umiejętności złożonych (interpretowanie informacji, dostrzeganie związków przyczynowo-skutkowych) w oparciu o poszerzony zasób materiałów źródłowych: teksty (prawne, naukowe, publicystyczne), materiały statystyczne, mapy, rysunki itp.

w zakresie matematyki:

- istotne zwiększenie wymagań na poziomie rozszerzonym poprzez włączenie zadań z rachunku różniczkowego i pojęć zaawansowanej matematyki,
- istotne poszerzenie wymagań z zakresu kombinatoryki oraz teorii prawdopodobieństwa;

w zakresie biologii oraz chemii:

- zwiększenie znaczenia umiejętności wyjaśniania procesów i zjawisk biologicznych i chemicznych,
- mierzenie umiejętności analizy eksperymentu – sposobu jego planowania, przeprowadzania, stawianych hipotez i wniosków formułowanych na podstawie dołączonych wyników;

w zakresie fizyki:

- zwiększenie znaczenia rozumienia istoty zjawisk oraz tworzenie formuł matematycznych łączących kilka zjawisk,
- mierzenie umiejętności planowania i opisu wykonania prostych doświadczeń, a także umiejętności analizy wyników wraz z uwzględnieniem niepewności pomiarowych;

w zakresie geografii:

- uwzględnienie interdyscyplinarności tej nauki poprzez sprawdzanie umiejętności integrowania wiedzy z nauk przyrodniczych do analizy zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym,
- znaczne wzbogacenie zasobu materiałów źródłowych (mapy, wykresy, tabele statystyczne, teksty źródłowe, barwne zdjęcia, w tym lotnicze i satelitarne), także w postaci barwnej.

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich z zadowoleniem przyjmuje też informację o wprowadzeniu na świadectwach maturalnych od 2015 roku dodatkowej formy przedstawiania wyniku uzyskanego przez zdającego w postaci jego pozycji na skali centylowej, tj. określenie, jaki odsetek zdających uzyskał taki sam lub słabszy wynik od posiadacza świadectwa. Wprowadzenie tej dodatkowej skali uwolni szkoły wyższe od dotychczasowego dylematu odnoszenia do siebie surowych wyników kandydatów na studia rekrutowanych na podstawie wyników egzaminów maturalnych o istotnie różnym poziomie trudności – rekrutacja stanie się prostsza i bardziej obiektywna.

Reasumując, w opinii Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich zaprezentowana w przedłożonych informatorach forma matury istotnie przyczyni się do tego, że młodzież przekraczająca progi uczelni będzie lepiej przygotowana do podjęcia studiów wyższych.

5 lipca 2013 r.

Przewodniczący KRASP

prof. zw. dr hab. Wiesław Banyś